

VON

Leto III.

List 9.

NA DUNAJI 1. MAJA 1877.

SAMOTAR.

4.

Zzkusil mlad življenja sem bridkosti,
Ničesa nisem več dolžan osodi;
Prepozno sem izučil se modrosti,
Ki sama prav nas po življenji vodi
Na svetu živi, kakor da si sam,
Vse pusti, kakor je, in misli nase!

Poglej: žival živi, rastlina rase
Za sebe vsaka, drugo ji je tuje;
Pretekle glej in glej sedanje čase,
Vse zlati nauk ta ti oznanuje:
Gorjé ti, če zastonj! stal v kotu boš
Berač, za mizo društvo bo sedelo!

Sercé mi za človeštvo je gorelo,
Človeštvo mi je bila rodovina;
Gorje vesoljno mene je bolelo,
Vseh bolečin najhujša bolečina!
Dom svoj sem ljubil, zvest sem bil mu sin,
Posvetil njemu vse moči sem svoje.

Z močmi, ki ga moré, začel sem boje,
Svobode prórok, luči in pravice;
Pošteno bilo je orožje moje —
Strupéne v mé letele so pušice:
Zapustil boj sem, rane célil si,
Težko se rane célijo strupéne!

O blagor mu, ki sreča ga zadéne,
Da pridóbi prijatelja si, brata;
Z jeklenimi vezmi naj z njim se skléne,
Ne zlatimi! pogubna moč je zláta:
Mogočno je, pokorno mu je vse —
Zvestobo zanj ne moreš si kupiti!

Prijatelja če hočeš izgubiti,
Žrtvuj se, gládi mu življenja peta;
Vse odpusti, dobrot ne odpusti ti,
Neznosno težko breme je dobrota:
Kedor ne vé, kaj pravim, blagor mu,
Do groba spremljaj srečna ga slepota!

B. M.

LEPA VIDA.

Roman, spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

DVANAJSTO POGLAVJE.

Tovariš Alberto, Pietro Musolino po imenu, bil je dolg, tenak mlad človek, z nemškimi rudeče-rumenimi lasmi in izredno velikim ostrim nosom, skozi katerega je zategujoč in nekako leno govoril. Spadal je v versto onih ljudi, ki nič nimajo, nič ne delajo, a vendar vedno dobro živé, vedno se lepo oblačijo in imajo svoboden vhod v sobe sinov prvih rodovín: bil je igralec, pivec, zapeljivec, eleganten goljufivec, ali kakor se hoče že imenovati znana versta ljudi, ki so mogoči le v večih mestih.

Ko sta prišla na določeni kraj in izstopila iz gondole, premisli še le Alberto nekoliko, kaj je storil, da je vrednega si prijatelja seboj vzel, in zarudi, ko se zmisli, da se ni lahko šáliti z Vido.

„Ti moraš nekoliko tukaj počakati, jaz jo sim privedem svojo prijateljico“, reče prijatelju, a misli: hitro bodem nekoliko govoril z njo, potem ga zopet odvedem od tod.

„No nič ne dé, če me ne moreš v stanici predstaviti svoji lepoti, pa me tu; samo ne daj, da bi dolgo čakal“, rekši sede Musolino na klop pred cvetice, kjer sta Alberto in Vida prej tolikokrat že sedela.

Ko Alberto mala zadnja vrata za seboj zapre in v prvo stanico stopi, pride mu stara žena, pri kateri je imel Vido, in morda pred njo že drugo lepotico na stanovanji, na videz v velikih skerbéh naproti in govori:

„O sam Bog, da ste prišli, in mati božja! Kakó vas želi. ubogo dekle! Kakó hoče, da bi vedno po vas pošiljala, ni mogoče povedati. Bala sem se že, da bi uma ne izgubila, ker ne spi. Bog vé, kaj ste ji zadnjič rekli, mladi gospod! In takó dolgo vas ni!“

Takó pozdravljen stopi Alberto tiho v drugo sobo. Tam je stala Vida, od duri proč obrnena proti oknom. Oblečena je bila v tanko belo domačo obleko, okolo okroglih golih rok so se svétili zlati zapéstniki, na polnem vratu je lepo sedel niz biserov — vse darila Albertova. Z eno roko se je držala zglavja odgernene postelje, kateri se je poznalo, da je mlada ženska ravnokar ležala v njej, z drugo roko pa je podpirala čelo, kakor da bi gledala v solnee, takó, da je rokavček nazaj odpadal in se celo lepota njene krasne lokti videla.

Alberta ni slišala, ko je vstopil. Še le ko ji je roko na ramo položil in jo po imenu zaklical, obrnila se je naglo, hlastno, in s ponavljanimi vskliki njegovega imena pritekla, oklenila se ga strastno okolo vratú, poljubljala ga, pogledovala ga in vpraševala po rečeh, o katerih odgovora ni čakala.

Bodi si, da je njen ogenj tudi njega, to je: njegovo telesnost, ogrel, ali pa, da je to storil iz navade, ali da bi jo potolažil, stisnil jo je tudi on ná se, vzdignil in posadil poleg sebe. Njej se solze v očeh zasvetijo, ko mu zré v obraz, v oči, iz katerih pa uboga žena ní brala duše in misli njegóve, brala je svojo željo izpolnjeno.

„Kaj ti je, zakaj solzé?“ vpraša on lahko.

„Pusti mi, to so sladke solzé sreče in veselja, veselja, da te zopet pri sebi imam, da me še ljubiš. Glej! Jaz sem že čudne in gerde misli imela te ure, kar te ní bilo, — zakaj te ní bilo, tí, tí! Oh, jaz sem mislila, da me ne ljubiš več, tudi ti ne, da sem te razžalila. Povej, sem te li? S katero besedo, povej!“

„Nísi ne“.

„Kaj ne, da te nísem? Oh, saj je nemogoče, nemogoče, da bi me ne ljubil tí, da bi me pustil tí. Nísi li tí vse, kar imam na svetu? Vse si tí: moj mož, moje dete, moji roditelji, moj dom, vse si tí, vse sem pustila, ker sem tebe ljubila. Ali je mogoče, da bi tí mene ne ljubil? Kaj ne, Alberto, da je to nemogoče“.

„Ali, draga moja, bodi vendar nekoliko bolj vesela“, reče, „to sva že tolikokrat govorila“.

„Zakaj mi ne odgovarjaš? Odgovori mi, potem hočem vesela biti, dà, takó vesela, kakor sem bila nekedaj kot dete, kot šestnajstletna deklica. Oh, Alberto moj, zakaj ní Bog dal, da bi bila jaz ta čas tebe spoznala, tebe le enkrat zagledala ta čas! Zakaj moja dobra sreča ní tebe prinesla, tvojega milega obraza, tvoje sladke podobe na dvor, kjer sem bila jaz mlada, ta čas, ko sem bila še mlada!“

„Tudi zdaj nísi stara, kaj ti na misel hodi“, verže on vmes in jo spustí iz rok.

„Zdaj? Oh, čemu me domišljaš, kak razloček je med tem, kakor sem, in onim, kakó bi mogoče bila, da bi sicer bila, ko bi ti prvi prišel, tí edini“.

„Jaz te tega domišljam? Kolikokrat sem ti že rekel, da pozabi, kar je bilo, in uživaj to, kar je“.

„Pozabiti?“ vpraša ona in njen obraz močno prešine zopet neprijetna zavest njenega greha; najprej glavo povesi, potem jo pa počasi nasloni ljubimeu na ramo in tožeče govori: „Oh, da bi mogla pozabiti? Da bi mogla izbrisati iz spomina vse one podobe, ki mi možgane mešajo, kader tebe ní tu pri meni! Le pri tebi mi je móči pozabiti jih, ljubljeni moj, sicer me one prikazni mučijo in preganjajo noč in dan. Glej, in tebe takó dolgo ní bilo k meni“.

„Jaz ne utegnem; za to ti bom pa skerbil še za kako drugo družbo“, odgovori on.

„Kako družbo?“ vpraša ona in glavo vzdigne.

„I nu, kak prijatelj moj, ali kaka prijateljica...“

Kakor nalašč odpró se malo duri in stara ženica strežajka vpraša, smé li pustiti gospoda, ki zunaj čaka in hoče po sili priti v sobo, rekoč, da je gospodov znanec in da smé vstopiti.

„Tu sim k meni? zavzame se Vida.

„Reci mu, naj me zunaj počaka“, reče Alberto stari služkinji. A komaj ona vrata za seboj zapre, čuje se zunaj glasen govor in takoj vstopi Musolino v izbo.

„Če sta takó, ne vem, kakó bi mogel dober prijatelj, kakor sem jaz, nadležen biti. Predstavi me góspici ali lepi góspé ti, čemú si me sicer vabil seboj“, reče usiljenec nesramno in se jima približuje.

„Kaj hoče ta!“ vsklikne mlada žena.

„Pojdi ven, prosim te, jaz pridem takoj; saj vidiš, da nisi dobro došel“, šepče mu Alberto nevoljen in v zadregi vsled svoje lahko-miselnosti.

„A takó?...“

„Tiho!“ ukaže Alberto.

Vidi se je bil mej tem povernil ves prejšnji ženski ponos. Vspela se je v vsej svoji lepoti in visokosti in ukazalno tujeu s perstom in obrazom vrata pokazala.

Musolino je verhu vse svoje spačenosti in vsegavajenosti vendar zarudel pred to podobo, imponirala mu je, da se je dva koraka nazaj pomeknil, priklonil jej in rekel potem s prisiljeno šalo Albertu:

„Krasna je tvoja prijateljica in divna, to moram priznati, res, če ravno obžalujem, da ne sprejema ravno preljudno gostov, katere ti v hišo vabiš. Oprostite!“

Rekši sobo zapusti, a s pogledom, o katerem bi bilo težko reči, ali je imel surove poželjivosti, ali vrebajoče, prežave zlobnosti, ki zaničevalno-pomilovaje govori: čakaj, ubóžica, pridejo ti še drugi časi in drugačni.

Albertu, lahkej duši, bila je stvar neprijetna, a menil je, da jo bode na lahko odpravil. Stopi k oknu in tja od sebe govori: „Na, to je siten človek, draga moja, da si sicer dober; obesil se mi je, ko sem k tebi šel; rekel sem mu, da naj me zunaj čaka; ali ker je že enkrat prišel tu sem, mogla in smela bi z njim lepše ravnati, že zaradi tega, ker je moj prijatelj, veš!“

Nič odgovora.

„Sploh ti moram reči, da ti preveč zahtevaš od mene in nisi več taka, kakor si bila prej“, nadaljuje poluglasno Alberto v okno.

Še nič odgovora.

„Misliš li, da je res taka nesreča, če se seznani dober znanec moj s teboj, in zvé od mene, kaj si mi in kakó? To ni nič. To se imenuje svobodno živeti in svoboda je vsem ljudem lepa reč“.

Zmirom nič odgovora. To se mu čudno zdi, oberne se od okna in pogleda po njej.

Stala je zopet ob postelji, glavo naprej pred se deržeč, lasje so ji bili pali čez polovico obraza, po vsem enem lici, drugo vidno oko je pa stermelo vanj in lice njeno je bilo blede in tem nelepše.

kar po njeni nekoliko temnejši lični boji ni postalo vsled bledote belo, nego voščeno.

„Tí me ne ljubiš, tí me prodaješ!“ zavpila je ona sè strašnim glasom in po vsem dolzem svojega života pala na tla.

(Dalje prih.)

BOJ OTAKARJA II. Z RUDOLFOM I.

Spisal Fr. Šuklje.

(Dalje.)

Pravi oče kmetom in meščanom, skerbil je Otakar za materialnoboljšanje ubogega poljedelca, podpiral mesta, ter jih krepko branil roparskih plemenitnikov, katerim je čestokrat razdejal njihova gnjezda in zavetja, močno uterjene gradove. Mnogokateri plemeniti preuzetnik prišel je po bridki izkušnji do spoznanja, kakó strogo Otakar na to gleda, da se pravica izkaže vsakemu, bodi si siromak ali bogatin, berač ali velikaš. Da si ravno ga zaradi te strogosti obrekujeti dve v aristokratskem duhu pisani kroniki, nemška Otakarjeva in češka Dalimilova, imamo vendar dokazov, da ni bil preoster in da je tudi tam ohranil dobroserčnost in človeški čut, kjer je bil prisiljen strogo kaznovati. Svobodnemu meščanstvu na Češkem in Moravskem je bil on pravi ustanovitelj; ker je sam mnogo mest z nova zidal, ter naseljencev potreboval, privabil je tudi dosti Nemcev v svoje dežele in jih zlasti zaradi tega podpiral, ker so bili sposobni za obrtnijo in za rudarstvo. Vendar se ne dá terditi (kakor n. pr. Lorenz, *Deutsche Geschichte im 13. und 14. Jahrh.*, I. 305), da je nemški upliv za Otakarja prevladal, kajti že Palacky je dokazal, da so bili vsi njegovi višji uradniki in svetovalci Slovani in da je on sam znal hraniti in braniti narodnost in jezik nasproti vsakemu, kateri ga je zaničeval ali v svojem pravu kratil. Veselo se je razvijalo šolstvo: že takrat imamo v Pragi „studium generale minus“, v katerem se je tudi mnogo inostrancev, zlasti Nemcev, šolalo. Pensištvo narodno je bilo na visoki stopinji in sloveči „kraljedvorski rokopis“ pripada po največ tej dobi; tudi druge umetnosti so bile zastopane, slikarstvo, posebno pa arhitektura. Veliko si je prizadeval Otakar za povzdigo rudarstva; kakor tolikokrat v dobah narodnega razvoja, podarila je tudi za Otakarja zemlja v obilnejši meri svoje zaklade in toliko bogastva mu je prihajalo iz rudnikov iglavskih in kutnogorskih, da je bil on gotovo najbogatejši vladar svojega časa. In temu bogastvu primerna je bila njegova radodarnost: toliko krasote je bilo videti na njegovem dvoru, da so od vseh krajev vreli knezi in plemenitniki na dvor vdeleževati se sijajnih veselí, ter občudovati uljudnost in radodarnost gostoljubnega češkega kralja!

Ako je Premisel Otakar vedno bolj povečeval svojo deržavo,

ter mirnim potem v boji toliko novih dežel si prisvojil, ni se to godilo iz golega hrepenenja po večji oblasti, ne iz same bojevitosti, temveč vodila ga je misel, tesno spojiti češke in avstrijske kronovine, ter iz njih ustanoviti novo, od Nemčije popolnem neodvisno državo, kakor so jo pozneje, da si ravno z drugimi pomočki, v istini ustanovili bolj srečni vladarji habsburške rodovine. In bilo je videti, da se mu bode to delo posrečilo! Gospodoval je krasnim, bogatim deželam, premagal je bil sovražne sosedo, Madjare in Bavarce, upokoril domače prevzetne velikaše, pridobil si ljubezen ogromne večine podložnikov, zlasti meščanov, ter v svojej osebi združil vse lastnosti in zmožnosti vojskovodje in državnika. Rimsko papeštvo mu je bilo zaveznik, in tudi gorka serčna želja se mu je spolnila: potem ko je razrušil zakon sè svojo prvo, zaradi starosti nerodovitno ženo Marjeto, porodila mu je kraljica Kunigunda zaželenega kraljeviča Vaelava!

A vendar je bilo Otakarjevo stanje zelo nevarno! Smertno ga je sovražilo razžaljeno plemstvo, kateremu je branil tlačiti druge stanovce; od nekedaj zakleti sovražniki Slovanstva, dvakrat premagani Madjarji so prežali na priliko, da bi se maščevali; mali sosedni vladarji, grofi goriški, nadvladika solnograški, vladike pasavski in regensburški so se bali prevelike moči Premislidov in zaradi tega sovražili češkega kralja; drugi nemški knezi pa so mu bili nevoščljivi, ker jih je v oči bodlo bogastvo in sreča njegova. Poleg tega so bile nove pridobitve Otakarjeve državni fevdi, katerih se je bil polastil v času, ko ni Nemčija imela nobenega pravega vladarja. Da si ravno je bil Rihard Kornwalški, želeč pridobiti si mogočnega kralja kot priveržencea, privolil v te teritorijalne spremembe, nastalo je vendar prevažno vprašanje, ali bode prihodnji nemški kralj Otakarju te dežele pustil, ali pa, braneč nemške koristi, v imenu države babenberško in sponheimsko zapuščino nazaj tirjal, podpiran od vseh Čehom sovražnih elementov, katere je poleg vse različnosti koristi in nazorov vezal skupni serd in skupna nevoščljivost proti Premislju Otakarju!

In baje to se je zgodilo, ko so nemški volilni knezi 29. sept. 1273. za kralja izvolili Rudolfa, grofa habsburškega. Hoteli so imeti zmožnega, krepkega vladarja — in nikedó ne more odrekati pradedu naših cesarjev izverstnih lastnosti — a vendar ne premogočnega, zaradi skromnosti posestev nenevarnega kralja. Že zaradi tega je pravljica, da je bila tudi Otakarju ponujena nemška krona, da je pa ni maral, gotovo neresnična. Rudolf sicer ni bil ubožen, kajti med švabskimi rodbinami je bila njegova ena prvih in on sam je znal s toliko spretnostjo širiti svoje posestvo, da je njegov nasprotnik vladika bazelski enkrat vskliknil: „Sede fortiter, domine Deus, vel locum occupabit Rudolfus tuum“, in da so meščani bazelski o njem pravili: „Si de throno suo Deus omnipotens se moveret, Rudolfus comes protinus eum insideret“ — vendar se pa gledé na imetje ni mogel mériti z večino drugih knezov, n. pr. s palatinskim grofom Ljudevitem, ali

celo z našim Otakarjem. Ravno takega moža želeli so si nemški knezi in ravno tak je bil češkemu kralju najnevarniši protivnik.

Takoj se je branil Otakar priznati novoizvoljenega kralja, ker je bilo pri volitvi češko kraljestvo nepostavno izločeno. Zoper veljavnost te volitve je protestoval pri papežu Gregorji X., ter ga zarotil, naj nikar ne pušča cesarstva v roke priti neznanemu in nezmožnemu, „pod beraško malho (sarcina paupertatis) zdihajočemu grofiču“. Toda Rudolf se je prikupil rimski kuriji, ter ob enem v zvezo stopil z Otakarju sovražnimi sosedi. Že na 23. dan jan. 1275. je poklical češkega kralja pred sodišče palatinskega grofa, kot pristojnega sodnika v enacih zadevah; ker Otakar ni prišel, sklenilo se je na državnem zboru v Augsburgu, da se ima odpovedati deželam Avstriji, Stirski, Koroški in Kranjski, in ker se je branil, bil je preklican 24. junija 1276. Sedaj je moral meč razsoditi med Otakarjem in Rudolfom.

Po onem notranjem nagibu, kateri človeka sili tudi v jako nejasnih, zmedenih vprašanjih iskati resnice in pravice, postavlja se zgodovinar v enacih slučajih, kaj rad na pravno stališče, pokliče razne nasprotujoče si stranke pred svoje sodišče, ter poskuša najpreje „in forma juris“ rešiti pravno vprašanje. Vendar ne bomo smeli takó postopati, ako hočemo razlogom boja Otakarjevega z Rudolfom do dna priti. Gotovo se je sicer češki kralj pregrešil zoper državno-pravne oblike nemškega cesarstva, ako se je dosledno ustavljal od velike večine izvoljenemu kralju, ter se odločno branil, ukloniti se njegovi razsodbi o novih pridobitvah in sprejeti poterdilo o podedovanih deželah kot državnih fevdih. Ali on tega ni storil ne zato, ker je zaničeval oslABLJENO in strohljeno cesarstvo, ali ker je prevzeto preziral nemogočnega grofa, sedečega na prestolu Karla velikega — marveč zato, ker je dobro znal, da bode poleg vse pokorščine pravda njemu neugodno rešena, da si ravno so mu bile l. 1261. od Riharda kornwaleskega avstrijske dežele podarjene bile kot fevd in da si ravno si je bil pridobil Koroško po dedinski pogodbi. Stanje mu je bilo jasno. V dobi namreč po padu hohenstaufske vladujoče rodbine, ko sta se dva inostranca prepirala za nemški kraljevi prestol, odtergavali so nemški knezi kolikor mogoče od državnega premoženja, bogatili se z ostanki državnih posestev, ter takó odvzeli kraljevi časti vso veljavo in vso bistveno podlogo. Ker pa Rudolf sè samim kraljevim ali cesarskim naslovom ni mogel vladati in ker sam velikega posestva ni imel, bil je tedaj prisiljen, zopet pridobiti si v brezvladni dobi posestva iznejeverjena državi (kar je bilo nemogoče), ali pa ustanoviti si veliko last (hausmacht), na katero bi se mogel opirati pri svojem kraljevem poslovanji.

(Dalje prih.)

PEKLIŠKE PESMI.

5.

Ti ljubo, ljubo solnčece,
Oh pojdi za goré,
Da zvezde mi preljube
Na nebu zablíšcé.

Te ljube, ljube zvezdice
Obsevajo nebó,
Pa temno mi pustijo
To zvédavo zemljó.

Oh, ko bi to obsévale,
Kako bi bilo moč,
Da k meni bi prihajal
Moj ljubček vsako noč?

6.

Kaj boš rokó dejal,
Kaj boš slovó jemal?
Čuj merzel veter piše,
In tamna že je noč.

Pa le je vzel slovo,
Podal ji je rokó
Šel tja, kjer veter piše,
Tja v merzlo, tamno noč.

Ní bilo ga do zdaj
Nikoli več nazaj, —
In veter več ne piše
In merzla ní ta noč.

7.

Moj ljubček je bil dve leti,
Zdaj pa mi je dal slovó;
Zdaj pa mi je dal poročilo,
Da drugo je zbral za ženó.

In mati so popraševali,
Zakaj imam solzne oči?
Kaj boste me izpraševali, —
Kaj mar so vam moje oči?

Saj mirno ste v hramčku spali,
Ko čula sem jaz vse noči;
Pa zdaj še bolj mirno zaspite,
Ko h hčerki nobenega ní.

Baptista.

VALOVI ŽIVLJENJA.

Noveleta, spisal Emil Leon.

Ma foi, Brüderchen, warum gehst du nicht nach England, wo man jetzt über die galanten Abenteuer einer Königin öffentlich certirt?

Hauff, Memoiren des Satan.

Nekedaj je bil sloveč pevec in ime njegóvo je bilo znano po Evropi. Sedaj pa že davno leži na samotnem slovenskem pokopališči; pozabljen je in na gomili nima križa. Nekedaj so ga obsipali s cvetjem in burne zakonske ženice so iz bogatih lož metale žarne poglede na visoko, krasno njegóvo podobo. Sedaj pa malokedó iz med naših ro-

jakov vé, da se je pod njegovim laškim priimkom skrivalo pošteno slovensko ime.

Neko jutro je bil prišel v domačo vas nazaj in ondi ostal. Imel je obilo denarja in zato so ga pustili v miru. Sorodništvo mu je bilo v tem času, kar se je bil skoraj v letih otročjih ločil iz domačije, pomerlo in čisto sam je živel. Krog njegove rojstvene vasi se razprostirajo gozdovi —ške graščine, stari, veličastni gozdovi. V senci teh gozdov je preživel svoje dni. Kader pa so ga morili preteklih časov spomini, povzdignil je svoj glas in pel starim smerekam in jelkam sedaj že davne pozabljene arije iz starih laških oper. Pel je s prečudnim glasom, ki mu je kakor tekoče srebro vrel iz gladkega gerla.

V časih je obrnil pogled nazaj v dneve pretekle in čutil je strašan propad svojega življenja. In tedaj ga je gnalo od debela do debela, da je vil roke in glasno kričal. Dostikrat ga je opazil samotni pastir na mahu pod visokimi smerekami ležečega — in glasno jokajočega.

Sedaj pa sedaj mu je dobrotna osoda potegnila zagrinjalo čez bridko preteklost in mu omamila dušne moči, da je živel v lahki blaznosti. Tedaj pa so odmevale po —ških gozdovih njegove pesmi, prijazno, lahkoživno in veselo. Po tem pa so se zopet povernili temni trenotki.

Ko je zatisnil oči, ni šel skoraj nikodó za njegovim pogrebom. Položili so ga v samotni grob, na katerem sedaj leto za letom trava raste.

Ali nekedaj je bil dika kraljeve opere v ***, občudovan in jako priljubljen.

Prišel sem z njim v dotiko leta 18**. Moj prijatelj, —ški graščak, me je bil povabil, da naj ga obiščem. Ta prijatelj je imel krasno sestro, kateri sem se bil tiste čase zagledal v globoko oko. In takó je prišlo, da sem bil jesenskega dne v —ški graščini. Rano zjutraj sem lazil potem po grajskih gozdovih, ter si polnil dušo s poezijo, ki je vela po njih. V teh gozdih je bilo, ko sem se sešel z njim.

Na odsekanem parobku je sedel; dolgi lasje so mu neredno padali po čelu in pél je burno v jutranji zrak.

Mene vglédavši se je zakrohotal in potem kričaje izginil v gozdu.

Drugikrat pa je ležal na tleh pod visoko smereko. S persti svojimi je ruval mah iz tál, mečkal ga v roki, ter pritiskal na svoje vroče čelo in glasno je jecal. Postala sva bila prijatelja. In ko je bil umerl in sem jaz čez nekaj časa potem prišel v vas, prinesla mi je njegova postrežnica, stara ženica, nekaj zarujevelih listov, iz katerih sem pobral naslednjo zgodbo — zgodbo izgubljenega življenja.

I.

Kraljeva opera v *** je bila tisto leto prečudno srečna s svojimi vspehi. Flotow je bil poslal ravno „Marto“ med svet; prišlo je tudi mnogo gostov, ki so tedaj sluli po vsej Evropi. Jaz sam pa sem bil na verhuncu svoje slave, glas moj je bil še čist, kakor zlato. Ali tedaj sem bil še hladnega, flegmatičnega serca, in v možganih mi ni še gorel in vrel vulkan, kakor sedaj.

Tisti čas je bila primadona pri kraljevi operi neka signorina Lujiza, Nemka, osorna in ponosna. Mi dva sva se sovražila. Ko sem stal na odru in pel, videl sem jo večkrat, da je za kuliso slonela in na me zerla sovražno, nevoščljivo. Kader pa je bila ona na odru, sem pa zopet jaz stal za kulisami, ter jo zerl sovražno, nevoščljivo. Mi dva sva se sovražila. Bila je krasna ženska, neizmerno ponosna ženska, in pravljice so se pravile in naštevale so se osebe, — omenjalo se je celo samo veličastvo — katere so se brez vspeha vile in zvijale okolo nje. Signorina Lujiza je bila ledena, kakor polarno pogorje in cvetje ljubezni ni poganjalo v njenem serci. Mi dva pa sva se hudo sovražila!

Nekedaj, ko sva bila skupaj na odru, ter mi je ona slonela ob rami in bi se bil jaz moral delati, kakor da bi jo poljubil, — poljubil sem jo zares na svilnato lice (na katero ni devala boje). Ali tedaj pa je serdito zasadila svoje bele, ostre zobe v mojo ramo, ob kateri je slonela, da bi bil skoraj od bolesti zakričal.

Drugi dan sem šel k njej, v njeno bogato stanovanje. Bilo je napolnjeno s zelenjem in cvetjem. Na mehkem slonjalu je pol sedela, pol ležala v tanki, jutranji obleki. Okolo nje pa je ferfetala bela papiga in jela iz njenih belih rok. Signorina Lujiza pa še vstala ni, ko sem bil vstopil. V laséh, takisto blede-nemško rumenih, pa je imela rudečo rožo. Sedel sem se tik nje, ona pa je skoraj malo zarudela, morda od jeze.

„Signorina“, dejal sem potem, „mi dva se sovraživa!“

„Dà! mi dva se sovraživa!“ odgovorila je zaspano.

„Prav zelo sovraživa!“ pristavil sem še. „Signorina“, govoril sem lahkodušno, „jaz se bom ženil!“

Pogledala me je z velikimi očesi, kakor da bi bila hotela vprašati, kaj njo skerbi ta silno nevažna stvar.

„Poglejte, signorina, ženil se bom! Takó pride človek v nesrečo, da sam ne vé, kedaj!“

In ko je signorina le molčala, dejal sem hladnokervno:

„Ženil se bom, in oženil se bom z vami, signorina Lujiza!“

Kakor blisk je skočila kvišku, persi so se ji dvigale in serdito je hodila gori in doli po sobi.

Vstal sem tudi jaz, ter šel za njo. V kotu, kjer je stala majhena, elegantna peč in nekoliko zelenih oleandrov okrog nje, tam v kotu pa sem se hipoma postavil pred njo. Vperla je jezno oči v me, ter mi pokazala bele svoje zobe.

Ko je hotela siloma narediti si pot, ter me odriniti, prijel sem jo s krepko rokó okrog krasnega života, pritisnil jo k sebi in rekel:

„Danes se pa vaših ostrih zób ne bojim, prav čisto nič se ne bojim!“

In naslonila je nehoté glavico na mojo ramo, dolgi, rumeni lasje so se vsuli okolo mene in rudeča roža me je iz teh nebeških lás objela s presladko dišavo. Ko pa sem ji prizdignil obrazek, bile so ji oči polne solzâ. Potem pa se je pričela smijati, bele roke je oklenila krog mojega vrata in bila je srečna!

Bila je to nagla ljubezen, nagla ljubezen! Kakor tropična rastlina je bila pognala čez noč svoje kali in razvila se v najinih sencih v šopiren cvet. Papiga pa je letala krog stropa, med zelenjem, kljuvala okrog po bogati opravi, ter prav gerdo kričala.

Ko pa sem hotel oditi, sela je signorina Lujiza na stol, pokrila si z rokami obraz, ter jokala svetle solze.

„Zavest mi pravi“, govorila je, „da bode današnja sreča kmalo prešla, da bode izginila vaša zvesta ljubezen, signore Battista, in da bode kmalo pozabljena signorina Lujiza — uboga signorina Lujiza!“

Jaz pa sem govoril, kakor se govori o takih priložnostih.

II.

Zunaj mesta, daleč na okrog, se je razprostirala široka raván, kraljeva last. Kamor je segalo oko, ní bilo družega, kot dolgočasna pustinja. Samo tam proti severu nekje je rasel bukov gozd starih kosatih dreves, iz katerih je gledalo ostrešje prijaznega, kraljevega gradiča. Tu sim je prihajal vladar v poletji sè svojo melanholijo, sprehajal se pod starimi debli, ter se v kraljevem blesku dolgočasil. Tedaj pa je mergolelo v malem gozdiči zlatoopravljenih lakajev, voz in psov, in dvorniki so se gnetli med njimi. Ali v jeseni je bilo prazno, zapuščeno vse in v gradiči je sè starim intendantom vladala smertna tihota. Široko pustinjo pa so hoteli nakupiti že od nekelej prebrisani spekulanti, ter sezidati na nji tovarna in druga poslopja — ali njegóvo veličasto je ní hotelo prodati. In vsako pomlad je zrastle na nji visoka trava in cvetje med njo, okrog katerega je žuborelo na milijarde merčesov. V jeseni pa se je posušil sad pomladi, ker ga ní nihče smel spraviti, in kakor po mehkem žametú se je hodilo po suhi travi. In če je zaostalo daleč tam mesto, zavito v tanko meglo, in so samo sedaj pa sedaj visoko v zraku zašumele divje gosi, hiteč na jug, tedaj je bilo na teh zapuščenih prostorih melanholično prijazno.

V ta kraj sem rad prihajal. Edino nepotrebno veselje, katero sem si iz svojih obilnih prihodkov privoščil tedaj, bil je konj, sive boje, z veliko belo liso, katera se mu je od ušes čez gobec navzdoli vlekla. Mnogokrat sem prijezdil na njem tu sim na pustinjo. In ko je bilo okrog mene tiho vse, in še kopit konjevih ní bilo čuti na mehki livadi, tedaj sem zapel, da je pesem moja zakipela čez raván, čez plan do sinjega neba. Tu pa tam se je vzdignil škerjanec izmed

osušenih bilek, ter boječe kviško odferčal, nehoté poslušati mojega petja, po katerem je tedaj vse mesto hrepenelo.

Takó sem bil tudi drugi dan, ko sem bil sklenil svojo zavezo z Lujízo, prijezdil iz mesta. Kakó je bilo to vse prišlo! In kakó urno se mi je bilo udalo ponosno dekle! Od kedaj sem jo ljubil? Danes sem bil prepričan, da že od tedaj, ko sem jo bil zagledal v prvič, sovražno in nevoščljivo. Kamor sem obračal oko, povsod sem videl divni njen obraz. Iz sivega zraka mi je zeri nasproti izmed rujave tratine mi je hitel nasproti, iz modrega obnebja mi je kipel nasproti! Tedaj sem bil srečen — in v prihodnjosti sem pričakoval še lepše sreče. Človek je slabotna, nespametna stvar!

Kar je čutilo serce, to se je ulilo iz njega in hipoma sem bil v ognju zaljubljene arije. Prebudilo me je živahno ploskanje in pa razgetanje konja za mano. Obernil sem svojo žival. Tu pred mano je sedela na konji kakor mleko belem, mlada ženska, vitka in lepega života. Oči pa so se ji svetile od samega veselja in ploskala je z belima rokama.

„Signore Battista, signore Battista, káko radost ste mi napravili!“

In v hipu je prijezdila na mojo stran.

„Kaka sreča! Koliko časa sem iskala tega trenutka! Ali vedela sem, da mora priti, vedela tedaj, ko sem se skrivala v najbolj temnem kotu gledišča in gledala na vas, na oder, kjer ste, v zlato in srebro zaviti gospodovali z našo srečo, z našimi serci, ter takó poredko obračali oko na nas uboge terpinke!“

Stermeč sem se ozerl proti nji. Kedó je bila in kaj je hotela? Njenega obraza nisem poznal do tedaj. Bil je nježen, ali vendar ostro zrisan obrazek; v deviškem cvetji še, ali vendar s tistimi potezami, s katerimi prepreže zakon žensko lice. Podila je svojega konja po mehki zemlji okrog mene, ter v eno mer govorila:

„Kedó sem? To vprašanje berem, dolgočasni moj signore, iz vsake gube na vašem obrazu. Poglejte, jaz sem brezimna vila tega kraja, ha! ha! Nekedaj sva že bila skupaj! Ali tedaj je bila prazna še ta zemlja, in komaj so se bile posušile vode po nji. Tedaj ste pa vi, signore Battista, plavali kakor razcveten lotos po mladih valovih komaj ustvarjenega Amazona in jaz sem kakor droben pisan in tudi komaj ustvarjen kolibrí, kopala se v vašem cvetu, ter se v prvih močeh stvaritve veselila mladega življenja. Tik naju na produ, predstavila je patetično, pa se je ljubi Bog trudil v potu svojega obraza in gnetel ilovico, da bi zgnetel tisto dolgočasno in pusto stvar, ki se sedaj imenuje človek, ha! ha!“

In prav radostno se je smijala.

„In že tedaj — danes je od onega časa preteklo kakih šest tisoč let, in vendar se vas še dobro spominjam — že tedaj sem storila obljubo, da se bodem zopet kopala v vašem cvetu, kader se snideva čez šest tisoč let.“

Potem pa je molčé tesno na mojo stran prijezdila, spela se v svojem sedlu, položila voljne svoje roke okrog mene — in na licu sem začutil gorke njene ustne, mehko, svilnato, jasno!

„Čez šest tisoč let se bodeva videla zopet!“ Ko pa sem povzdignil obraz, bila je že daleč tam na planjavi. Konja je bliskoma podila, njena obleka pa se je vila po zraku, dokler se ni skrila v megli, okrog mesta ležeči.

Jaz pa sem sam ostal, sam sè svojim srcem, v katerega mi je silila tiha žalost.

Uboga Lujiza! Njena podoba je izginila iz s njega zraka, izginila iz temno-rujave livade, izginila morda tudi že tedaj iz mojega serca!

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

(Dalje.)

Če v pesmi še nekako za silo izhajamo sè svojim jezikom, koliko laže bomo pisali slovensko prozo! — Nikakor ne! — Kako da ne? — Treba da se porazumemo. Kdor piše o navadnih, vsakdanjih predmetih, ne bode v prehudi zadregi, da je le zmožen jezika, in da le zna sploh pisati. Tudi v prostih povestih, v romanih, če ne sezajo previsoko, ne pregloboko, ne bode nam ravno sile, zlasti če se bomo ogibali popisovanja oseb, krajev, nenavadnih dogodkov v naravi in v človeški duši in nekih drugih slovenskemu pisatelju pogubnih drobnosti; tudi od tal se smemo nekoliko dvigniti, samo ne previsoko, da se ne usapimo; še celo v globočino se smemo nekoliko upati, toda ne do tja, kjer se začenjajo prave uganke vesoljnega bitja, večne skrivnosti človeškega serca; katere preiskavati in ugibati nas sili nevidna moč, da si jim pač nikedar ne pridemo do jedra. Ko pride slovenski pisatelj do té meje, ko pogleda kakor skozi ozko póko v oni skrivnostni svet, ki je edini prav za prav vreden njegovega opazovanja in premišljevanja; tedaj mu odreče beseda; še tega, kar je ugledal, kar se mu je razodelo, ne more povedati vernivši se med svoje.

Na to mi poreče kedó: Kaj pa je nam treba radovedno pogledavati v tiste tvoje mračne, skrivnostne prostore? To je nezdravo, prenapeto, nemško; Slovenci smo zdrave, krepke duše; mi hočemo torej zdrave, krepke hrane; kaj nam treba tistega temnogledega modrijanstva in Schopenhauerjanstva! — Njemu odgovarjam: Tebi ga res ni treba, bodi vesel, prijatelj: Bog ti ohrani zdravje na duši in na telesu; da ti dobro diši in tekne jed in pijača tebi in tvojim tovaršem, saj vas je mnogo in radujte se svojega življenja in kader boste prav dobre volje zapojte s krepkim glasom če tudi z nekoliko kosmatim gerlom: „Na žgancih tropine!“ — —

Ali žalibog, da nas je vendar nekoliko, ki nismo tako krepki in zdravi, da si je tudi nas rodila slovenska mati, ki smo pogledali nekoliko po svetu, po življenji in videli mnogo kaj, kar nam je skalilo dobro voljo, zbudilo misli, čute, potrebe, katere so tebi in tvojim tovarišem deveta dežela. Ti si tak brez svoje zasluge, mi smo taki brez svoje krivde; ne očitajmo si torej ničesa; imejte poterpljenje z nami, kakor ga imamo mi z vami, izpreobrnili ne bodete vi nas, in mi bi vas izpreobračali zastonj. Za vas niso pisane té besede; to govorim onim, ki imajo nekaj višje potrebe; in tudi teh ni tako malo, kakor mislite vi.

Kedor bi morebiti menil, da govori tu neka prevzetnost iz mene, ta bi se jako motil. Meni ni še rešeno prevažno vprašanje, kaj človeka bolj osrečuje nevednost, preprostost, kratkovidnost, ali pa tako zvana višja izobraženost polna nemira, bolesi, neutešnega hrepenenja. Kateremu izobražencu ni prišla še časi misel: Kako srečen je vendar ta ratar, ki stopa v potu svojega obraza za plugom, srečen poleg vsega svojega truda in terpljenja, svojih skerbi, slabih letin in težkih davkov! „O fortunatos nimium, sua si bona norint-agricolas!“ Komu se ni zbudila časi želja, da bi živel z njim, „ut prisca gens mortalium“.

Pa kaj bi se zagovarjal! Meni ne bode, ménim, nihče očital, da se v svoji izobraženosti povzdigujem nad prostaka, da preziram njegóve duševne potrebe, jaz, ki imam največo veselje in more biti tudi nekoliko zmožnosti, pisati za prosto ljudstvo slovensko, ki ga ljubim, ker ga poznam; priča temu zlasti lanski „Zvon“, kateremu se je ravno to očitalo, in more biti ne čisto po krivem, da premalo ustreza željam in potrebam izobraženega sveta. Sedaj se zopet bojim nasprotno graje, težko je zadeti pravo ravnotežje, težko zadostovati takó nasprotnim zahtevam! Da, rekel sem celo nekje, da pustimo za sedaj vso „visoko literaturo“, ter pišimo samo za prosto ljudstvo. Tega nasveta ni odobrila večina slovenskega občinstva, in takó sem bil primoran, ker lista ne izdajem za se, premeniti svoj program. Kedor mi hoče tu nedoslednost očitati, prosto mu: „Es irrt der Mensch, solang' er strebt“.

Da sem bil prišel do imenovanega sklepa, pripomoglo je, poleg tam navedenih razlogov, nekoliko tudi stanje slovenskega jezika; in takó smo zopet pri svojem predmetu. Tu pa moram še omeniti, da nikakor ne govorim o jeziku, kakoršnega potrebuje strogo znanstveno slovstvo; to spada na drugo stran; o tem gré sodba posameznim strokovnjakom. Jaz govorim samo o jeziku, katerega nam je treba za „lepo literaturo“. Tu pa se ne bojmo kar naravnost povedati, da naš jezik ni še nikakor takó razvit, kakor bi bilo potreba.

Ne sramujmo se očitno spoznati, kar nam ni in nam ne more biti na sramoto. Kakó bi mogel pameten človek zahtevati, da naj bode naš jezik takó razvit, kakor je n. pr. nemški? Na nespametne, hudobne ljudi pa nam se ni ozirati; njim ne bomo nikoli zado-

stili. Ne slepimo se torej, spoznanje slabosti je prva stopinja do zboljšanja.

Če mi kedó tu ugovarja: Saj ní takó hudo, kakor praviš; kakor se tebi vidi. Ako ne moreš vseh svojih misli izraziti v slovenščini, kriv si tí sam, ne jezik, ker ga rabiti ne znaš. Kedor hoče po slovensko pisati, treba najprej, da misli po slovensko, potem bo vsaki misli lahko našel primérno besedo. Kedor pa nemške misli tlači v slovenske besede, ne smé se čuditi, da mu stvar ne gre spretno od rok. Misli sí v vsakem posameznem slučaju, kako bi nepopačeni slovenski kmet to povedal. Jaz vse svoje misli lahko povém v dobri slovenščini!

V teh besedah, katere niso izmišljene, je res nekoliko resnice. Gotovo, da mora slovenski pisatelj najprej zmožen biti jezika, takega, kakoršen je v narodu in v boljših knjigah naših; imeti ga mora popolnem v svoji oblasti. To je neizogibno potrebno; kedor ní izpolnil, po svoji moči té perve dolžnosti svoje, nima pravice vmes govoriti; in tudi takih je pri nas, pravijo, a menim, da drugod tudi. Ali jaz terdim, in more biti še kedó drug z menoj, da bode slovenski pisatelj poleg vsega tega imel še velike težave, katerih ní sam kriv. Če mi kedó pravi, da jih nima, da vse, kar misli, lahko pové po slovensko, verujem mu rad; samo praša se, koliko misli ima in kake misli. Za svoje domače vsakdanje potrebe koliko je treba človeku besed? Kakih pet sto, recimo tisoč: s temi se izhaja za silo; ali koliko besed je potreboval Goethe, Shakespeare? Zdi se mi, da nekoliko več. Kedor torej taji uboštvo slovenskega jezika, ta nam razodeva — govorimo naravnost — svoje lastno uboštvo!

„Misli po slovensko!“ To je zopet beseda, ki ima toliko pаметi v sebi, kolikor je človek vanjo položi. Res je, da misli vsak narod, in zopet vsak posameznik, v nekih posebnih oblikah. Kedó hoče torej pisati v slovenskem jeziku, treba, da svojim mislim dá najprej obliko njemu primérno, ako je že nimajo. Ali to velja samo do nekih mej; misel sama za se ní ne slovenska, ne nemška; ona je prosta, ne vezana na besedo, pred besedo je bila, sama si stvari besedo, takó da smemo reči: Misel je postala beseda. Kaj posnemamo iz tega? Po moji sodbi to: kader ne najdeš svoji misli primérne besede v jeziku, v katerem pišeš, stvari si besedo sam. Ker je misel, mora biti tudi beseda; ne da bi misel ugasnila, izginila, ker ní našla pripravne oblike; škoda bi je bilo, velika škoda, to se vé da samo, ako je misel kaj vredna. Da pa slovenski pisatelj, izobražen pisatelj, ima take misli, katerim ne najde v svojem jeziku ustrezajoče besede, to je čisto naravno, nenaravno bi bilo, ako bi ne bilo takó. Zakaj je in mora biti takó, to je samo ob sebi takó jasno, da ne potrebuje nikakega obširnega razlaganja. V svojem razvoji smo prehiteli domači jezik, to ní njegóva krivda, a naša tudi ne!

Kam meri to tvoje dolgo besedovanje? To, poterpežljivi bralec, bodeš zvedel morebiti v prihodnjem listu, če te ní že oplašila moja gostobesednost.

SLOVENSKI GLASNIK.

Pregled najnovejše serbske literature.

(Dalje.)

Pri tem spisu sem rabil: „Istorijo srpske književnosti“ Stojana Novakovića. G. Jovan Simeonović Čokić mi je podal mnogo literarnih vesti o najnovejši dobi serbskega slovstva, za kar mu izrekam najtoplejšo hvalo.

V „uvodu“ še povejmo, kakó se je začelo razvijati novo serbsko slovstvo, da bodo „Zv.“ bralci imeli živo podobo njegovega razvoja, po tem jim bode jasno, kakó se je iz tega razvijalo najnovejše slovstvo.

1. Razvoju serbske literature je mnogo škodilo njihovo nesrečno politično stanje. Turki niso nikoli skerbili za blagostanje svoje „raje“, saj so mislili, da je raja, kar pomeni v turškem jeziku: živina, samo za to ustvarjena, da terpi. In Serbje so bili pod turškim jarmom.

Resnično je, da je v Dalmaciji bila dobrovniška literatura v najlepšem cvetu, ko je živel **Ivan Franjin Gundulić** (roj. 1558.). Ali pomisliti je treba, da so Dobrovnik, Zadar, Spljet, Šibenik in Trogir mesta, katera so bila urejena kakor male republike. Dalmatinci so tergovali z Italijo. Mladi Dalmatinci so se šolali po italijanskih mestih, kjer so se navduševali za italijansko literaturo. Vernivši se domu, imeli so za izgled Italijane in so jih posnemali, in ravno zato ima dobrovniška literatura nekoliko italijanskega značaja, in vse dobre in slabe njegove strani. Ko je v XVII. stol. pala italijanska literatura, imela je toliko upliiva na dobrovniško, da je tudi ta prestala. Res je, da so Dobrovničani posnemali Italijane, ali je hvale vredno, da so jemali predmete iz slovanske zgodovine (n. p. Osman) in da so pisali v narodnem duhu. Ko je l. 1453. pal Carjigrad, zapustili so nekateri učeni Gerki svoje domovino, takó jih je nekaj tudi v Dobrovnik prišlo, kjer so jako delovali na mlade Dobrovničane. Dalmatinci so imeli politično svobodo, pri njih je cvelo materijalno blagostanje, živeli so v dotiki z omikanimi narodi, kar je pospeševalo razvoj njih literature. Dobrovniška literatura se je začela v drugi polovici XV. stoletja, proti koncu XVI. stol. je bila v svojem cvetu in v XVII. stol. je ocvela. Ali Gundulić, Palmotić, Gjorgjić (1673.—1737.) niso imeli nikakega upliiva na razvijanje literature pri sosednih Slovanih.

(Dalje prih.)

T.

Poprava. V 8. listu, stran 113. Samotar 3., v tretji kitici, tretji verz beri: „prederzno roko“, a ne „s prederzno roko“.

Opomba. Uredn. in opravn. „Zvona“ se je preselilo. Novi naslov se glasi:

Wien, Währing, Zellerhof 6.

Zvon izbaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gld. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in P. Horn.